

LJSPFF LATINA PRO NELATINÁŘE – HODINA VII.

ADJEKTIVA III. DEKLINACE

Tato adjektiva rozdělujeme na základě koncovky nominativu singuláru do tří skupin, a to:

1. adjektiva trojvýchodná, která mají v nom. sg. pro každý rod jinou koncovku:

pro maskulina *-er*

pro feminina *-is*

pro neutra *-e*

2. adjektiva dvojvýchodná, která mají v nom. sg. dvojí koncovku:

pro maskulina a feminina *-is*

pro neutra *-e*

3. adjektiva jednovýchodná, která mají v nom. sg. koncovku *-x*, *-l*, *-r*, *-s* pro všechny rody.

Skloňují se jako substantiva 3. deklinace, pro skloňování všech tří skupin je charakteristická koncovka *-ī* v ablativu singuláru, *-ium* v genitivu plurálu a koncovka *-ia* pro nominativ, akuzativ a vokativ plurálu neuter.

	m.	f.	n.	m. + f.	n.	m. + f.	n.
singulár							
nom.	<i>celer</i>	<i>celer-is</i>	<i>celer-e</i>	<i>brev-is</i>	<i>brev-e</i>	<i>fēlix</i>	
gen.	<i>celer-is</i>			<i>brev-is</i>		<i>fēlic-is</i>	
dat.	<i>celer-ī</i>			<i>brev-ī</i>		<i>fēlic-ī</i>	
ak.	<i>celer-em</i>	<i>celer-em</i>	<i>celer-e</i>	<i>brev-em</i>	<i>brev-e</i>	<i>fēlic-em</i>	<i>fēlix</i>
vok.	<i>celer</i>	<i>celer-is</i>	<i>celer-e</i>	<i>brev-is</i>	<i>brev-e</i>	<i>fēlix</i>	
abl.	<i>celer-ī</i>			<i>brev-ī</i>		<i>fēlic-ī</i>	
plurál							
nom.	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ia</i>	<i>brev-ēs</i>	<i>brev-ia</i>	<i>fēlic-ēs</i>	<i>fēlic-ia</i>
gen.	<i>celer-ium</i>			<i>brev-ium</i>		<i>fēlic-ium</i>	
dat.	<i>celer-ibus</i>			<i>brev-ibus</i>		<i>fēlic-ibus</i>	
ak.	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ia</i>	<i>brev-ēs</i>	<i>brev-ia</i>	<i>fēlic-ēs</i>	<i>fēlic-ia</i>
vok.	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ia</i>	<i>brev-ēs</i>	<i>brev-ia</i>	<i>fēlic-ēs</i>	<i>fēlic-ia</i>
abl.	<i>celer-ibus</i>			<i>brev-ibus</i>		<i>fēlic-ibus</i>	

Některá jednovýchodná adjektiva jsou substantivního původu, a proto se skloňují jako substantiva, to znamená, že v abl. sg. mají koncovku *-e*, v gen. pl. *-um*. (*pauper, eris* – chudý; *princeps, cipis* – přední, vznešený, hlavní; *superstes, stitis* – zbylý, pozůstalý; *vetus, veteris* – starý; *dives, divitis (dis, ditis)* – bohatý, kde nom. pl. neutra je nepravidelný, tedy *ditia*). Některá z těchto adjektiv mají ovšem pravidelnou ablativní koncovku *-ī*, ale v gen. pl. jsou zakončena na *-um* (*memor, oris* – pamětliv; *immemor, oris* – nepamětlivý; *inops, opis* – bezmocný, chudý; *supplex, plicis* – prosící, pokorný).

Výjimek je stejně jako u substantiv 3. deklinace více a stačí, pokud si zapamatujete základní charakteristiku adjektivního skloňování 3. deklinace, tj. ablativní zakončení v singuláru na *-ī* a v genitivu plurálu *-ium*.

PARTICIPIUM PRÉZENTU

Jedná se o jmenný tvar slovesa, který vyjadřuje současnost s jakýmkoli časem slovesa věty řídící a odpovídá českému přídavnému jménu slovesnému přítomnému činnému. Tvoří se přidáním koncovky *-ns* v nom. sg. a *-ntis* v gen. sg. ke kmeni sloves 1. a 2. konjugace. U sloves 3. a 4. konjugace se mezi koncovku a kmen vkládá *-e*. Participium prézentu se skloňuje stejně jako adjektiva 3. deklinace, tj. v ablativu singuláru má koncovku *-ī* a v genitivu plurálu *-ium*. Lze je přeložit vedlejší větou vztažnou, případně i přechodníkem přítomným.

nom.	<i>laudā-ns</i> chválící ten, který chválí chvále, íc	<i>monē-ns</i> napomínající ten, který napomíná napomínaje, íc	<i>legē-ns</i> čtoucí ten, který čte čta, čtouc	<i>audiē-ns</i> slyšící ten, který slyší slyše, íc
gen.	<i>lauda-ntis</i>	<i>monē-ntis</i>	<i>lege-ntis</i>	<i>audie-ntis</i>

Pokud je ovšem použito participia prézentu ve významu slovesném nebo substantivním (na rozdíl od významu adjektivního), je v abl. sg. koncovka *-e*, nikoli *-ē*.

<i>ex urbe ardentī</i>	z hořícího města
<i>urbe ardense</i>	když město hoří (vazba ablativu absolutního, o tom více později)
<i>praesente populo</i>	za přítomnosti lidu

EXERCITIONES

I. Doplněte koncovky adjektiv:

vir fortis: cum viro fort___, de viris fort___, vita virorum fort___, verba et viri fort___

vita turpis: vitam turp___, vitas turp___, vitarum turp___, in vita tur___, ab vitis turp___

onus grave: oneris grav___, oneribus grav___, onerum grav___, oneri ___, onere grav___, onera grav___

(tristis, e) puellam; (brevis, e) verbum; (felix, icis) oppidum; (dulcis, e) carmina; (gravis, e) vulnere;
(horribilis, e) fatorum; (omnis, e) servus; (immortalis, e) deo

II. Převeďte do singuláru:

cum fortibus militibus; in mortalibus periculis; in levibus navibus; in omnibus scholis; in similibus
verbis; a talibus viris; in suavibus urbibus; utilibus operibus; cum atrocibus hostibus

III. Překládejte a všimněte si platnosti participia v české větě:

1. Erranti viam monstrate!
2. Scriptor historiam patriae suae scribens cives docet et monet.
3. Exempla hominis sapientis omnibus utilia sunt.
4. Dux suos milites fortiter (adv. *statečně*) pugnantes videt.
5. Video amicum librum legentem.
6. Poeta de agricola agrum colente scribit.
7. Amanti nihil difficile est.

IV. Infinitiv v závorce nahrad'te příčinným tvarem participia:

1. Scriptoribus carmina pulchra (scribere) honores tribuebantur.
2. Timeo Danaos dona (portare).
3. Magister fabulam (narrare) a discipulis audiebatur.
4. Verbis (monere) parete!
5. Multa (cupere) contenti non sunt.